

Vzdělanost míří na východ

ŠKOLA
Radky
Kvačkové

Obecné pedagogické vzdělání učitelů nemá na výsledky žáků tak pozitivní vliv, jak si mnozí myslí. Vyplyvá to z mezinárodní studie, na kterou upozornil ekonom zabývající se vzděláváním Daniel Münich s odkazem na rozsáhlý průzkum, jehož výsledky přinesl Journal of Economic Surveys. Ten ukázal, že důležitější než certifikát z pedagogiky je oborová kompetence. Tedy že záleží víc na tom, jestli fyzikář opravdu rozumí fyzice a chemikář chemii, než na tom, jestli má pedagogický certifikát. Nebo jinak, že učitel by měl učit obor, který nejlépe zná, a ne že může učit cokoli, protože je učitel. Po pravdě, není to nic zvlášť překvapivého, ale rozhodně to můžeme brát jako příspěvek k probíhající debatě o pedagogických pracovnících. Zatím u nás platí, že fyziku může v nejhorším učit tělocvikář, ale třeba inženýrská kvalifikace se považuje pro výuku za nedostatečnou.

Návrh novely zákona, podle něhož by se zjednodušil vstup do učitelské profese vykonávané na druhém stupni základních škol a na středních školách pro zájemce s vysokoškolským vzděláním nepedagogické povahy, bude u české pedagogické veřejnosti nelibost. A některé argumenty znějí na první pohled docela logicky. Prý by to bylo stejné, jako kdybychom dovolili každému vysokoškolskému učitelství. No, nebylo. Lékařství je totiž ona odbornost. Ta matematika nebo chemie. Schopnost učit, i když nepopíratelně důležitá, sama o sobě nestačí. Nemůžete naučit něco, co neumíte. A naopak, co umíte, můžete naučit, i když nejste certifikovaný učitel.

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj známá pod zkratkou OECD věnuje mimořádnou pozornost vzdělávání. Teď přišla s jakýmsi prognostickým desaterem nejzávažnějších sociálních, ekonomických, politických a technologických témat, s nimiž se budou muset vzdělávací systémy vyrovnávat v budoucích letech. Některé z nich nejsou nijak překvapivé. Zmiňují migraci, technologický pokrok, sociální rozdíly a podobně. Jedna věc ale stojí za zamyslení. Střední vrstva sílí a ti, kdo do ní přibývají, jsou z devadesáti procent Východoasijsci – upozornil na stránkách BBC šéf vzdělávacích expertů OECD Andreas Schleicher a vyslovil i pár otázek: Jaké nároky na školy budou mít tyto lidi? A jak se změní svět, až už nebude většina těch nejvzdělanějších ze severní Ameriky nebo Evropy, ale z Asie? A kdo bude jejich vzdělání platit?

Představuji si, jestli bych dokázala napsat až pět normostran textu o čtvrtém zpěvu Máchova Máje. Nedokázala. Přitom i takové úlohy dostávají občas gymnazisté. Vypadá to, že vzdělávací systém dá na kvantitu. Máte myšlenku? Nepílujte ji, ale rozvíjejte. Když rozvíjení nestačí, musíte řídit a nastavovat. Čtenářský deník, esej, seminární práci, bakalářskou práci, diplomovou práci. Ze vzdělávacího systému vycházejí schopní řediči. V některých pozicích se to ovšem může hodit.

Jen škola cizí jazyk nenaučí

S cizími jazyky se ve škole setká každý, tři hodiny týdně jsou ale málo. Pomoci může YouTube, seriál i kurz

LUCIE KOUCROVÁ

Kolik řečí umíš, tolikrát jsi člověkem, říká přísloví. V tom případě by každý Čech měl být člověkem hned třikrát, protože kromě češtiny by ho škola měla naučit alespoň základy dvou cizích jazyků. Jak je to ale ve skutečnosti? Lidem, kteří se v lavicích automaticky učili jen ruštinu, je dnes čtyřicet a víc. Všichni mladší už prošli výukou dvou cizích jazyků. Naučí se průměrný Čech během školní docházky mluvit dobře i jinak než česky? A platí ještě stále to, že jsme si tak bolestně vědomi svých nedostatků, že raději neotevřeme pusy a tváříme se, že nerozumíme?

Naše děti mluví lépe než my

„My máme s manželem klasické trauma Čechů střední generace. Oba jsme věční začátečníci v angličtině a z němčiny jsme si ze školy odnesli jen pár frází. A tak jsme se rozhodli, že našim dětem dopřejeme kvalitní jazykové vzdělání,“ říká Petra z Hradce Králové. „Obě děti šly ve dvou letech do bilingvní školky, pokračovaly i v bilingvní škole. Dnes je starší dcera na víceletém gymnáziu, kromě plynulé angličtiny mluví slušně španělsky a začíná s němčinou, mladší je zatím na prvním stupni, a učí se tedy anglicky a španělsky. Na obou je vidět, že jim cizí jazyky nepůsobí žádný stres, naopak, jako by se jim s každým jazykem otevíral nový svět.“

Petra s manželem investovali do vzdělání dětí mnoho desítek tisíc korun. Ne každý má ale takové možnosti. Gabriela z Prahy zastala po rozvodu sama s dvěma syny. Oba chlapci studují na technicky zaměřených školách. „Kluci se učili anglicky od první třídy na základní škole, v osmičce pak přibírali němčinu. Nevím, kolik se toho naučili ve škole a kolik třeba z internetu, ale když jsem si před dvěma lety zlomila v Rakousku při lyžování nohu, tehdy jsem jel do nemocnice a naprosto bez potíží mi všechno odtlumčil. Takže někde tu angličtinu natchytat musel.“

Školám vládne angličtina

Čeští školáci se s prvním cizím jazykem musejí podle zákona setkat ve škole nejpozději ve třetí třídě v minimální dotaci tří vyučovacích hodin týdně. Další cizí jazyk jim pak přibude nejpozději v osmičce. Základním školám v Čechách a na Moravě suverénně kraluje angličtina – ze zhruba 813 tisíc školáků se jí učí 808 tisíc, z toho naprostá většina jako první cizí jazyk. Z 392 tisíc studentů středních škol se anglicky učí skoro 385 tisíc.

Němčina je zároveň nejpobulárnějším druhým cizím jazykem. Podle údajů MŠMT se jí v loňském školním roce učilo 186 tisíc žáků základních škol. Průběžně ovšem ztrácí – na středních školách se němčinu učí zhruba každý druhý student, na základních školách už jen každý čtvrtý. Naopak roste zájem o ruštinu. Zatímco před deseti lety nosilo domů učebnice psané v azbuce 9 tisíc dětí, loni to bylo 55 tisíc dětí na základních a 30 tisíc na středních školách. Zájem roste i o španělštinu. Před 10 lety se na ZŠ španělsky učilo 1400 dětí, loni jejich počet narostl na 7600, čímž španělština v českých školách předstihla francouzštinu. Na středních školách se v loňském školním roce učilo španělštinu 24 tisíc studentů a francouzštinu 18 tisíc.

Ze se tedy české děti ve školách jazyky učí, je ze statistik patrné. Otázkou ale zůstává, zda se

Rok na střední škole v zahraničí má smysl. Pobyt není levný, ale každodenní kontakt s cizím jazykem rozmluví i stydlivé studenty.

FOTO SHUTTERSTOCK

skutečně naučí, nebo spíš zůstávají na úrovni „pasivní znalost“. Podle Marie Horčíkové, zástupkyně ředitele ZŠ Angel v Praze, si rodiče důležitost jazyků dobře uvědomují, ale oficiální vzdělávací politika zatím trochu pokulhává. „Třídy se na jazyky musejí dělit od 25 dětí, takže pokud máte ve třídě dětí 24, je podle vyhlášky naprosto v pořádku učit takovou třídu jako celek. Zapsali byste se do kurzu, kde by sedělo 24 lidí? Pochybují.“

Jestliže se děti na hodiny dělí, je situace podle Marie Horčíkové o mnoho lepší. Přesto by ale rodiče neměli mít od školní výuky přehnaná očekávání. „Je potřeba si uvědomit, že podle společného evropského referenčního rámce by se děti ve druhém cizím jazyce na ZŠ měly dostat na úrovni A1, což v podstatě znamená, že dokážou pozdravit, představit se, nakoupit si základní věci. V prvním jazyce pak dosáhnou na úroveň A2 a maturanti na B1. To znamená, že by měli víceméně plynule hovořit o svém životě, vyjadřovat se v budoucím a minulém čase, vyprávět příběh a vysvětlit své názory. Nic víc, nic málo.“

Oblíbený youtuber jako učitel

Jak říká Marie Horčíková, když se má dítě opravdu naučit cizí jazyk, jsou tři hodiny týdně ve škole málo. Ideální je se s ním v nějaké formě potkávat denně. „Když mají děti příležitost setkat se s jazykem jen ve škole, k plynulému

vyjadřování a porozumění to většinou nestačí. Dřív to byl problém hlavně mimo velká města, kde člověk na cizině nenarazil, a cizojazyčné knihy a časopisy byly drahé. Dnešní děti ale mají možnost hrát na internetu hry, sledovat seriály, k nimž si dají jen anglické titulky a nasávají hovorové obraty. I moje dcera, která je v páté třídě, sleduje svoje oblíbené youtuberky – a jak se jim snaží

tože samozřejmě u nás člověk o cizině moc nezakopne.“

Čtyřicátník se chce rozmluvit

Když se chtějí Češi učit jazyky, nemusejí spoléhat jen na školní docházku. K dispozici je nepřeberné množství jazykových škol i soukromých učitelů. Jak říká Iva Kopecká, učitelka angličtiny, jež se dlouhodobě věnuje individuální výuce, potřeby studentů se pomalu mění. „Často učím středněškoláky, kteří si nejsou jistí gramatikou k maturitě. Myslím, že už netrpí takovou tou plachostí, jako jsme mívali my, nebojí se mluvit, ale chtějí si zlepšit právě třeba používání časů, předložek a tak. No a pak zase naopak mám čtyřicátníky, padesátníky, kteří si třeba leccos přečtou, cvičení vyplní, ale mají strach otevřít pusy. Obecně jsem ale dost optimistická, už málokdy potkám někoho, kdo je jazykem naprosto nedotčen.“

Že se úroveň studentů zvyšuje, potvrzuje i Radmila Procházková z jazykové školy Akcent International House v Praze. „Většina lidí od zhruba 50 let níž už nějakou jazykovou výukou prošla. Přicházejí tedy se specifickým zadáním – buď se chtějí rozmluvit, nebo (zejména v případě teenagerů) se chtějí připravit na nějakou mezinárodní zkoušku. Pokud už mají dobře zvládnutou angličtinu, přicházejí pak s požadavkem na další cizí jazyk. Evropské jazyky učíme ve skupinkách, exotické

Roste zájem o ruštinu. Zatímco před deseti lety nosilo domů učebnice v azbuce 9 tisíc dětí, loni to bylo 55 tisíc dětí základních škol.

”

porozumět, tak se učí.“

To potvrzuje i šestnáctiletá Barbora z malého města ve východních Čechách. Na gymnáziu studuje angličtinu a ruštinu. „Ve škole probíráme gramatiku a slovíčka. Já mám ale pocit, že se učím hlavně ze seriálů. V posledním roce už jsem se zlepšila v porozumění tak, že si nemusím dávat ani anglické titulky a prostě rozumím. To mi přijde fajn, pro-

jako například čínštinu nebo japonštinu pak individuálně.“

Angličtina vede i v královéhradecké pobočce jazykové školy Skřivánek. Jak ale dodává vedoucí Eva Parentová, poptávka po dalších jazycích se mění: „Na druhém místě je němčina, v menším zastoupení jsou pak další evropské jazyky (francouzština, španělština, italština). Častěji se nyní objevuje poptávka po výuce polštiny nebo ruštiny a stoupá u nás i zájem o češtinu pro cizince.“

Znalost za 20 i 250 tisíc

Dalším oblíbeným způsobem, jak se naučit jazyky, jsou také pobyty v zahraničí. Ideální je vyjet na několik měsíců nebo třeba na školní rok. I kratší výlety mají ale podle Marie Horčíkové smysl. „I takové to běžné rodinné cestování dětem hodně dává. To, co se učí ve škole, se jim najednou přemění v živou komunikační situaci. To, že si samy koupí zmrzlinu nebo se zeptají na cestu, má velký motivační význam.“

Pobyty v zahraničí, kdy dítě dochází část dne do jazykové školy, se dají pořídit v délce trvání od jednoho týdne až po několik měsíců. Ceny jsou různé, od 20 tisíc za dva týdny až po dvojnásobek. „Ceny těchto pobytů se opravdu velmi liší. Záleží na tom, zda je dítě ubytováno v rodině, nebo někde na ubytovně, kolik hodin denně se věnuje jazyku nebo jestli mu škola nabízí dostatečnou diferenciaci podle úrovně. Čím víc Čechů bude ve třídě, tím méně bude dítě nuceno používat cizí jazyk a tím menší bude jeho progres. Je třeba vybírat obezřetně,“ říká Jiří Kadlec z portálu www.kampomaturite.cz. Nejlepší možností jsou podle něj roční pobyty na středních školách v zahraničí. Dříve se jezdilo jen do USA nebo Německa, dnes je možné odjet třeba i do Číny, Skandinávie nebo Jižní Ameriky. Rodiče obvykle platí zhruba mezi 150 až 250 tisíci korunami za desetiměsíční pobyt. „Částka je to narázově dost vysoká, ale na druhou stranu už zahrnuje letenky, pojištění i kapesné,“ vysvětluje Jiří Kadlec a dodává: „Rodiny, v nichž studenti bydlí, se o ně starají zdarma a berou to jako příležitost k seznámení s jinými kulturami. Každodenním kontaktem s cizím jazykem se děti během několika týdnů neskutečně rozmluví.“

Španělština je trendy. Studenti si pochvalují její libozvučnost a poměrně jednoduchou gramatiku.

FOTO SHUTTERSTOCK